

Motion till riksdagen

1989/90:Ub205

av Larz Johansson m.fl. (c)

Skolmåltiderna

Redan 1983 års livsmedelskommitté betonade skolmåltidens roll och hur viktigt det är att skolmåltiderna utnyttjas som ett praktiskt undervisningsmaterial i ämnet kostkunskap. Kommittén slog vidare fast behovet av näringsmässigt väl sammansatt kost, att maten är smaklig och vällagad och hur angeläget det är att det ägnas omsorg om matens ätkvalitet. Likaså är det viktigt att skollunchen serveras vid rätt tidpunkt.

Till grund för livsmedelskommitténs ställningstagande låg en rad alarmerande rapporter om elevers trötthet, håglöshet och sämre skolprestationer kopplade till otillräckligt näringsintag.

Skolmåltiderna har även under senare år varit föremål för ingående studier. Så har t.ex. pedagogiska institutionen vid Umeå Universitet framlagt rapporter om skolluncher. Dessa bygger på studier i hela landet och innehåller många intressanta uppgifter. Av rapporterna framgår klart att förändringar är nödvändiga, bl.a. redovisas följande:

Skolor som haft försök med lunchlektioner har övergått till pedagogiska skolluncher. Variationerna är dock stora mellan olika kommuner och mellan skolor. Alla lärare har inte velat delta i en verksamhet som upplevs som stressmoment och som enbart betalas med en gratis portion mat. I vissa kommuner äter lärare gärna med eleverna och betalar fullt pris för maten. I ytterligare andra kommuner får lärarna räkna tiden som s.k. k-tid.

Det förekommer vidare att schema kan läggas så att lågstadieelever får äta lunch redan kl 10.10. Inskolningen i bra vanor vilket är en viktig start på barnens skolgång förstörs med en sådan åtgärd. Det förekommer även skolor där man vid schemalagningen börjar med att lägga in lunchtiden, men dessa skolor är få. Många skolsköterskor intygar att illamående, trötthet och huvudvärk under eftermiddagen har ett klart samband med vad och hur eleverna ätit under skollunchen. På de skolor där lunchlektioner införts har elevernas hälsotillstånd förbättrats. Färre elever besöker skolsköterskan för trötthet och huvudvärk. Lärare har också rapporterat att de haft piggare elever som hänger med under eftermiddagstimmarna.

För att komma tillrätta med problemen behövs i flertalet fall ökade resurser både när det gäller måltidsmiljön och matkostnaden.

Även Livsmedelsverket och dess styrelse har uppmärksammat skollunchen och dess betydelse. I april 1987 fastställde Livsmedelsverkets styrelse ett handlingsprogram för kost- och hälsofrågor. Programmet omfattade bl.a.

skolmåltiderna om vilka kan läsas: "Skolmåltiderna utgör idag ett av de största problemen." Livsmedelsverket konstaterar att undersökningar visar att skolbarnen äter betydligt mindre än beräknat och att ett ordentligt mål mat mitt på dagen är en förutsättning för att växande barn och ungdomar skall orka prestera det som skolarbetet kräver.

I Finland utgör skolmåltiden en del av elevvården. Det innebär att elevvården t.ex. skall ta del av skolmåltidspersonalens iakttagelser om elever som har problem med skolmåltiden på något sätt samt stimulera till åtgärder som kan lösa problemen. Skolhälsovårdspersonalen som är en del av elevvården har dessutom ett ansvar för skolmåltiden. Denna finska modell, där skolmaten räknas till elevvårdens ansvarsområde ger matfrågan en social och medicinsk tyngd.

Dr David P Wyon har i en undersökning i Gävle kommit fram till att bra frukost till skolbarn har mycket positiva effekter. De som åt bra gjorde färre fel, deras arbetstakt var högre, de gav fler och mer fantasifulla svar, de såg mindre trötta ut och orkade mer på gymnastiken än kamraterna som fått en dålig frukost. Ett morgonmål med låg proteinhalt gav bl.a. låga blodsockervärden längre fram på dagen.

Skolmåltiderna har i dagens samhälle stor betydelse för barnens och ungdomarnas hälsa och utveckling. Det är angeläget att barn och ungdomar får bra mat och goda måltidsvanor under sin skoltid. Ovan relaterade undersökningar visar hur elevers möjligheter minskar pga otillräcklig kost. Kvaliteten måste därför höjas på såväl skolmaten som måltidsmiljöerna. Staten måste ta ett större ansvar för att alla barn, oberoende av i vilken kommun de bor, får en tillfredsställande standard på skolmaten. I likhet med 1983 års livsmedelskommitté anser vi att skolöverstyrelsen bör få i uppdrag att utarbeta en basstandard för skolmåltider som stöd för skolmåltidsverksamheten.

Vi anser vidare att varje skola bör utarbeta sin målsättning för skolmåltidsverksamheten. Det handlar om elevernas välbefinnande, hälsa och arbetseffektivitet. Kring skolmåltiden går det att bygga upp en fungerande pedagogisk enhet. Skolmåltiden och hemkunskapsämnet skulle t.ex. kunna vara en gemensam resurs när kostkunskapen teoretiskt men framför allt praktiskt skall delges eleverna.

Det borde vidare vara naturligt att elevvården har det övergripande ansvaret för skolmåltiderna. Framst gäller det att erbjuda en näringsriktig kost men lika viktigt är att eleverna äter och har tillgång till en god matsalsmiljö.

Av rapporterna framgår också hur olika lärarna ser på sin roll i samband med skolmåltiderna. Vi anser att skolmåltiderna skall ingå i lärarnas tjänstgöring.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utarbetande av en basstandard för skolmåltider,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att varje skola bör utarbeta en plan för skolmåltidsverksamheten.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att elevvården bör ha det övergripande ansvaret för skolmåltiderna.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lärarnas tjänstgöring i samband med skolmåltiderna.

Mot. 1989/90
Ub205

Stockholm den 16 januari 1990

Larz Johansson (c)

Marianne Andersson (c)

Marianne Jönsson (c)

Görel Thurdin (c)

Jan Hyttring (c)

Stina Gustavsson (c)

Pär Granstedt (c)